

Megjelenik mindennap a délutáni órákban.

Előfizetési díj:
Égész évre 12 ft, félévre 6 ft, év-
negyedrre 3 ft o. é.

Szerkesztői szállás: belső-tordautca 122. sz.
Kiadó-hivatal: A tanácsház mellett, az emelet
hátsó részében.

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI NAPILAP.

Hirdetési díj: öt hasábos garmond sorért 1-ször
7 kr. 2-ször 6 kr. 3-ször 5 kr. s egyszeri beiktatás
után 30 kr. helyéig. — Hirdetések felvételnek:
Helyben: a kiadó-hivatalban és Demjén László
könyveskereskedésében. Pesten: Zeisler M. (Király-
utca 60. sz.) Bécsben: Haasenstein és Vogler-
nél (Neuer-Markt 11. sz.) Oppelk Alajosnál (Woll-
zeile 22. sz.) Rudolf Mosse off. Zeitungs-Agent
Nyitléri cikkek:

sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szer-
kesztőséghez címzendők. — Előfizetések s hir-
detési díjak a vidékről a szerkesztőséghez, hely-
ben a kiadó-hivatalhoz küldendők be.

Pest, oct. 3. 1871.

T. Szerkesztő ur! Itt a fővárosban ma megint egy nevezetes országos gyűlés folyt le, az egyházi reform-egylet közgyűlése. Összesen négy programot terjesztett elő, melyek közül kettő érdemel különös említést, az egyik az indítványozóké, mely egyetemes keresztény alapon kívánta az egyület megalkotni úgy, hogy bármely felekezet tagjai egyesülhessenek oly működésre, mely egyházi és humanisticus tekintetben visszahatasson mindenek egyház beléletének javítására; a másik program protestáns egyület akart, tehát szűkebbet mint az előbbi.

A közgyűlés egy bizottságot küldött ki, mely az előterjesztett programok egyeztetésével lehetőleg egy közös programot terjeszteszen elő tanácskozási alapul. A bizottság lényegben elfogadta az előbb jelzett szélesebb alapu programot, de a nevét „Magyarországi protestáns együletre” változtatta.

Mint képzelné lehet, a bizottság compromissumon alapult programjának éppen a címe adott a közgyűlésben hosszabb, alapos vitára alkalmat. Némelyek kívánták a szélesebb „Reform-egylet” címet a lényeghez képest megtartani; mások a „Protestáns egyület” cím mellett harcoltak. Mind két fél megküzdött a címmel. Győzött az utóbbi.

Tehát az eredeti „Egyházi reform-egylet” helyett alakult „Protestáns egyület.”

Ezzel a tények lefolyását tárgyilagosan kívántam tudatni. Egyéni reflexioimat más alkalomra tartom fenn. X.

Védelem.

„Városi ügy” cím alatt p. t. aláírású cikkkező a „Kelet” idei 225-ik számában vitakozva e lap Δ jegyű munkatársával, ügyelmét reám is kiterjesztette. Kolozsvár Története című művem ügyében a városi képviselőséghez sept. 21-én beadott, még nem tárgyalat jelentésem nyilvánosság elé hozta, s elmondván egyúttal rólam s művemről véleményét, engem jelentésem tárgyával együtt nem igen hízgelő módon mutat be közönségének, úgy tetszik nekem, oda célozva 1.) hogy jellemre homályt borítson, 2.) a szervező bizottságba be nem választásomat a két héttel későbbi tényre igazolja, 3.) hogy a lehetőségig hasson oda, hogy se a képviselőség kérésemet ne teljesítse, se a jövőendő képviselő-testületben számomra hely ne jusson.

A mit cikk-író e lap Δ jegyű írójának mond, ő rá tartozik: én az engem illetőkre teszek észrevételt.

Egy nem tárgyalat irodai ügy közönség elé hozását nem tartom correct eljárásnak, s a fennfoglalt esetben az ily módon közzététel nekem ártási szándékot rejt. Az, hogy rólam s művemről megrovólag sőt kisszebbíteni akarólag ír, nem bánt; én a vélemény szabad kimondása elvét valom s azt teszem vele s mindenki irányában: a társadalmi és közpályán munkálkodásunkra nézve az ítéletnek szabadnak kell lenni. De a becsület és jellem sértő érintése tilos — ezért számot kérek bárkitől is, ha bár palástot, vagy czimeres koronát visel.

Mint hogy az érintett cikk-író a képviselőséghez beadott kéréses jelentésem — nézetem szerint — nem helyesen magyarázta, ide igatam egész terjedelmében. Azt hiszem, ez legjobb magyarázója a köztem s p. t. ur közötti vita-ügynek.

„Tisztelt képviselőség!

„Kolozsvár Története” megjelent kötetéből a kiszabott 100 példányt azon kéréssel teszem le e terem asztalára, hogy miután én annak Budán nyomtatása tekintetéből három havi fennlétem alatt, felmenésemmel, lejárásával, a közel 30 mázást tevő nyomtatvány lezártatásával, a correcturának önköltségében s fáradságommal végbevétele által, a correctura-ívek fel- és visszaküldése postaköltségével közel ezer forintba menő újabb áldozatot hoztam azért, hogy művemmel a nemes városnak külsőleg is tisztességet szerezzek — legyen szives a tisztelt képviselőség megengedni és meghatározni, hogy a magas kormányának adott mintegy 8—10 köteles példány, a hirdapoknak küldött 15 példány ne a részemre jutó 500 példányból, hanem a nemes város 100 példányából vonassék ki, annyival inkább, mert a köteles példányt a kiadók tartoznak adni, a szerkesztőség pedig jöhethetne azon erkölcsi testületek kategóriájába, a melyeknek a nemes város saját példányait szándékosan kiosztani; a szerkesztőség közvetítése nélkül meg sem tudja a közönség a mű megjelenését, annyival kevesebb veszi meg, és így aztán sem a város czélja — multjának ismertetése — sem az íróé — bár csak némileg megjutalmaztatása — el nem érhető.

Azt is kérem a tisztelt képviselőségtől, legyen szives az illető előadó tanácsos ur által oda hatni, hogy legalább a czehtestületek a művet vegyék meg, valamint a hazai városokat is, egy, a munka megjelenésére figyelemzetető, atyafiságos átírás által pártolásra bírni.

Végre a késedelemért, melynek okai: a nagy távolság, a honnan ide kellett a könyveket szállítanom, a vasutak elromlása, hetekig tartott betegségem, s mi

tűrés-tagadás, az elszállítási költség hiány — bocsánatot kérve és remélve, teljes tisztelettel vagyok — — — Kolozsvárt, szept. 21. 1871.”

Ez az incriminált kérés, melyért engem az érintett cikkíró úgy támad meg, rólam olyakat mond el, tölem Kolozsvár polgárait oly igen óvja, szervező bizottságból, képviselő-testületből, még tán a városból is kizáratásomat annyira óhajtja, hogy engem nem ismerők, vagy felületesen gondolkozók tán nevem hallására is borzadni fognak.

Azonban én azt hiszem, régebben s jobban ismernek engem, gyöngeségeimet s csekély polgári és irodalmi érdemeimet méltánylóbb módon ítéli meg a hazafiak és városi polgártársaim, hogysem előlirt kérésémért rám megnehezhetnek, s ha tán rosztat tettem vele, életem s jellemem fölött p. t. urral pálcát törjenek.

Hogy p. t. ur azon tréfás megjegyzése is megteremje gyümölcsöt, mely szerint nálam szójárás lenne valaminek igazságát „lelkem szent meggyőződésére” állítani, ime én is egy enyelgő szójárás hozok emlékeztetésre, t. i. az ő kedvéért 1) jövőendő képviselővé választási jogomról, 2) Kolozsvár városa adozó közönségének véres verejétkel szerzett fillérei kiméltetéséből a 25 példány javamra számítása igényéről lemondok, s választáratom egy latin mondattal vezem: ab odio Theologorum libera nos Domine, magyaráz: megemlegesd a napot, melyen megbántottad a papot. Jakab Elek, m. k.

Észrevételek

a legújabbban megjelent „Egyéni nézetek” (írta Jenő) című röpiratra.

n. VI. A röpirat szerzője elmondja, mily föltétlen odaadással ismerték el Európa többi nemzetei a francziák föltételeit, vezérségét, olyannyira, hogy mindenben, még ledérségeikben is őket követték, sőt a nagy forradalom korában a legyőzött népek is diadalát óhajták, s akkor is bámulták és dicsőítették, midőn már többé nem a szabadság volt zászlójárja írva; innen és ebből következett — ugymond — hogy a midőn Franciaország kimerülve három sikertelen forradalomban — a reactio útjára tért, a többi Európa gondolni sem mert a szabadságra.

Ez az állapot 1870/71-ben teljesen megváltozott, oly nép „erősödött meg — így szól — melytől a szabadság ügye mit sem várhat — — — mely a caesarismus kezében, az orszónál vakon engedelmesebb eszköze lehet a népek elnyomására törekvő reactionnak. A népek ezután ne várjanak jelszót Párisból, hanem „vegyék kezükbe ügyüket és maguk kezdeményezzenek.” A francziák most már szerényebbek lesznek, s bukásuk „közelebb hozandja egymáshoz a népeket.”

Európa gyám nélkül maradt, kénytelen nagy koruvá válni. „Az európai népszabadság kivívásának föltétele, e népszabadság fennmaradásának biztosítéka a társadalmi egyenlőség. Ezt csak úgy érhetjük el, ha a nemzetek egyetértének. Ennek eszközlésére a nemzeti egyenlőséggel kell kezdeni, csak azután következhetik a társadalmi egyenlőség. Szerző azon optimismusba esik itt, hogy kivihetőnek véli azt, miszerint egyik nemzet se követeljen „a többinél magasabb rangot.”

A nemzeti egyenlőséget a kisebb nemzetek által véli proclamalandónak, minthogy ezt „hasztalanul várjuk a nagy nemzetektől.” Ámde a kicsinyek hiába nyilatkoztatnak ki azt, miről a nagyok hallani se akarnak.

Szerző szerint, „ha a nemzeti egyenlőség eszméje Európaszerte érvényre nem emelkedik, idő-nap előtt ismét az európai világalomra törekvő nagy németiség igájába kerülhetünk; ha a nemzetiség eszméje uralkodik, mi a két nagy óriás szomszéd, a németiség vagy szlávosság nagyravágyása mozdonyainak kerekéi közé szorulnánk, s ez oly helyzet, melyben ha Isten csodája megmentene is bennünket, de az ilyen élet bizony nem lehet kényelmes és semmi esetre sem lehet tartós.”

Ez áramlat ellen szövetkezzenek a continens többi népei; az angolt érdeke ezekhez csatolná. A kevésbé hatalmas nemzetek tüzték zászlójukra a szabadság eszméjét, az egyenlőség eszméjét, s így álljanak szembe a szolgaság táborával. Ez hatna a német és orosz népre is; az első belátná, hogy „a középkori szolgaságnak Európában megörökítésére szolgál eszközü.” Ha a két nagy eszme áthatna a nemzeteket, s elvek és nem fajok szerint osztaná meg őket — a szabadság ügyének az egyenlőségnek diadala bizonyos lenne s a reactio többé nem leend képes magát összeszedni.

Szükséges tehát az egyenlőségi törekvésnek európai jelleget és mérvet adni. Kezdeményezze azt bármelyik népi, a többi fogjon vele kezét, s így alakuljon „egy valódi democrata párt.” Európa 300 millióból álló nemzetekinek csak fel kell tenni magában, hogy „nem ismer nagyobb rangot a polgárénál és semmiféle nemzetnek meg nem engedi, hogy magát előbbvalónak és jogosultnak tarthassa arra, hogy a másikat fegyvererővel meghódíthassa. E gondolatban értsenek egyet a népek, s az egyenlőségi törekvés célját éri, minden erőlködés nélkül.”

Szerző, a mint az előbb idéztékbe kietszik, majdnem csak ideális factorokkal számol. Véletlenül azonban reá bukhan a realitásra is midőn így folytatja:

„Valóban, Oroszországot kivéve, a többi Európa viszonyait tekintve, azt látjuk, hogy itt és amott már nem is annyira az európai aristocrazia erélye, mint a polgárság alélttsága, határozatlansága, megszokott servilismusa okozza, ha még a fönnbbi czél nem valószínű.”

Tehát a röpirat maga beismeri itt azt, hogy az egyenlőségi processus fejlődését nemcsak az aristocrazia retrograd töredéke akadályozza. Sőt többet is mond szerző, midőn azt hangsúlyozza, hogy a polgárság közül is sokan sovárognak a „nagyságos” titlust. Pedig ez a rangra áhítótság megrontja az erkölcsöket és szüli a kisebb nagyobb zsarnokokat.

„Európa politikai erkölcei csak az egyenlőség behozatalával javíthatók gyökeresen. Ezzel egyszersmind föl lenne avatva a népszövetségek politikájának békés, anyagi jólétnek örvendő, áldott korszaka! Erre törekedjenek Európa kis és nagy nemzetei! Ne állítsák szembe egymással, sajátlagos nemzeti ambíciójuk kérdéseit, a mi háborura és szolgaságra vezet; hanem karolják fel közösen a szabadság közös ügyét. Alakuljanak egyenlőségi pártok, s lépjenek solidaritásba az európai democratiával. Mert e törekvésnek csak úgy lehet sikere, ha a népek a saját politikájuk szűk medréből európai színvonalra emelkednek. Igyekezzenek arra, hogy az egyenlőségre közös törekedjenek, s az európai népek egy olyforma népszövetséget alkossanak, mint a minő az északamerikai államokat egyesíti.”

Nem hogy kis, de nagy népek sem követhetnek ma Európa érdekeivel ellenkező politikát. Korunk feltarthatlan gravitációja a democratia; a népek, melyek ennek követelményeivel meg nem alkuszának, mint a lengyel, spanyol, török, részint elbuknak, részint elhanyaglanak. Ha mi 48-ban egy nagy lépést nem teszünk ez irányban, bizonyosan mi is elbukunk volna. El is fogunk bukni, ha az akkoron gyakorlatba hozott társadalmi egyenlőséget ujjolag és végleg nem honosítjuk. Ép nekünk magyaroknak van erre legtöbb szükségünk; mert igen sok beaúnunk az aristocraicus hajlam; ez a szellem pedig középkori fényszakot ujt meg, s „ellensége az iparnak, munkásságnak, takarékoságnak, mely pedig egyedül üdvözít nemcsak Amerikában, de Európában is, a mint ezt a munkás iparos, számító nyugoti népek sikere bizonyítja, melynek tulajdonképi förendjeis iparosabb, munkásabb és kevésbé aristocra, mint a mi újdonsült nemeseink.

Alsóbb osztályaink aristocratikusodása összeütközésbe hoz a korszellemmel, a modern culturával. A magyarságnak lenne feladata a democratia zászlóját felemelni és nem kicsinyes vármegye politikát üzni; érintkezésbe lépni az európai democratiával s az európai népszövetséget sürgetni. Meg kellene a néppel értetni, hogy európaiakká kell válnia, ha magyar akar maradni, mert Európa nem alkalmazkodik mi hozzánk, nekünk kell ezt tenni.

Törekedjünk arra, hogy erős magyar polgárságunk legyen; hogy nagyobb városaink polgársága magyar legyen, tudjunk demokraták lenni mert ez fő oka, hogy főbb városaink polgársága nem tudott magyarrá lenni miután nem akart és nem tudott aristokratikussá lenni, — ez volt közöttük és ő közöttük a válaszfal.

Minél aristokratikusabbak leszünk, annál kevésbé követünk szabadsági politikát, annál inkább németesedünk. Társadalmi szabadelvűségünk nyerte volt meg 1848-ban ügyeinknek a hazai német polgárságot; ezután is csak ez nyerheti meg; mert ma is azért idegenkedik főleg a német polgárság az ellenzékétől, mert látja, hogy „minél szélsőbbek, annál nagyobb aristokraták.”

Teremtünk magyar polgárságot, de hogy ezt tehessük, legyünk tetteleg democratákká; a népet pedig ne izgassuk, hanem neveljük, alapos ismeretek terjesztésével.

Lapszemle.

A „Pesti Napló”-ban a „Közoktatási észrevételek” írója, Greguss Agost így elmélkedik:

Föltétlenül a polgár egyéni jogára támaszkodva, föltétlenül a tanítási szabadság elvéből kiindulva, mondja a tudós cikkíró. „Nem állíthatunk föl más tételt, mint ezt: tanítson ki mit akar, tanuljon ki, mit és hol akar, senkinek semmi köze hozzá.” De az államnak még is van ahhoz köze, mit tudnak lakosai, s így kötelessége arról gondoskodni, hogy szellemi képzettségök maximumát elérhessék; de meg kell győződnie arról is, mennyit tudnak a tanulók s hogyan vezetik őket, vagyis vizsgálni kell a tanulókat, ellenőrizni a tanítókat. Az államnak tehát joga van a felügyeletre s ellenőrzésre. De ki által gyakorolja az állam ezen jogot? Szakavatott egyéni által; vagyis legyenek ezen felügyelők az állam tisztjei. A vegyes bizottságok működését nem tartja célszerűnek; példa erre Belgium, hol ezen intézmény az egyéni képzettség s tudományos szellem hanyatlását vonta maga után. A takarékoság ajánlja mindenütt, a hol az eszközölhető, de két dologban nem tud takarékos lenni: a tanodák felszerelésében s a tanárok, dijakasában. A haza jövője az ifjúság, az ifjúság pedig a tanároké.

A „P. Lloyd” tagadja, hogy Beust gróf állása meg volna ingatva, miután politikája a mérvadó tényezők által helyeseltetik. Hasztalan ennél fogva azon párt törekvése, mely Beustot a német és római kérdésben követett politikája miatt megbuktatni akarná. De föltéve, hogy Beust helyét ama feudális urak egyike foglalná el, még ez sem adhatna reakzionárius irányt a külpolitikának, nem főleg azért, mert Magyarország állna utját, mely csak azon föltétel alatt fogadta el a közös külügyminisztert, hogy a két miniszterium befolyást gyakorolhasson a külügyek menetére. Ha pedig a külpolitikában a reakzionárius irány egyáltalán lehetetlen, Transilvania belpolitikájában sem tarthatja magát sokáig. Ez okból nyugodtan tekinthetünk a jövőbe, mert a fal mindig erősebb mint azok feje, kik a falnak mennek.

Az „Ung. Lloyd” a lausanei békecongressust csak annyiban tartja figyelemre méltónak, mert behozonyította, hogy Németországban mégis létezik párt, mely a kibékülést óhajtja a francia nemzetet, s mert a gyűlékezett a commune eljárása ellen tiltakozott. Ez minden. Pusztá jósáddékkal s ékes beszédekkel a békét még nem lehet biztosítani; világrészünk most egy nagy táborhoz hasonlít, a béke hajszálon függ, és Európa meg van gyöngödvé, hogy a legközelebbi szent háború, bár kik legyenek a küzdő felek, még korántsem lesz az utolsó, melyre nyomban a föderatív köztársaság és a millenium következnek.

A „Kol. Közl.” eredeti távsürgönye.

Bécs. A kormány felosztatja azon német politikai egyleteket, melyek ellene s a kormányhü párt mellett buzgolkodnak. A cseh Landtag 30-os bizottsága elfogadta a Hohentwarttal megállapított fölirati javaslatot.

A „Neue fr. Presse”-t már másodszer foglalták le; a censura nagyon szigoruan kezeltetik.

Ischl. Szállások rendeltettek meg a száz koronaherczeg, a toscani herczeg, Károly bajor herczeg, a volt hannoveri és nápolyi királyok számára.

Királyunk ő felsége Ischlbe érkezett.

Legújabb táviratok.

Páris, oct. 4. A hivatalos lap közli a hadügyminiszternek Thiers által jóváhagyott jelentését, mely azt indítványozza, hogy Baraguay d' Hillier elnökévé, Charon, Thiery és Aurelle tábornokok tagjaivá neveztesse ki azon bizotmányt, mely előtt a capitulációk aláírói megjelenni tartoznak.

Madrid, oct. 4. A cortes Sagastát elnökévé választá; a kormány jelölt kisebbségben maradt. A miniszterterelők kinyilatkozta, hogy a minisztérium le fog mondani. A cortes a miniszteri válság megoldásáig elnapotatt.

Berlin, okt. A „Prov. Corr.” jelenti: A birodalmi gyűlés okt. közepén nyitattik meg. A legfontosabb előterjesztés lennd az 1872-ki birodalmi költségvetés, melynél a bir. gyűlés először fog határozni a bir. hadsereg kiadásai felett. A további előterjesztések: a birodalmi hivatalnokok állására, a pénzreformra, a hadi kártérítés hovaforrdítására és egy bir. hadi-kinostár állítására vonatkoznak.

Prága, okt. 4. A 30-as bizottság jelentése szombaton fog kiosztatni. E jelentés hivatalos cseh közlemények szerint a cseh királyság viszonyait Magyarország-gal szemben is szabályozza.

A „Reform” a bankügy és valuta rendezéséről.

A „Reform” nézete szerint Magyarország egy maga az érczforgalmat helyreállíthatja, ellenben Ausztria bajoros, s tehát ha hazánk Ausztriával közösen akarja a műveletet megkísérteni, az beláthatlan akadályokba fog ütközni, míg ha külön kísérli meg, a műveletnek sikerülni kell. Ausztriának rossz az állampénzügye, nyug-összeg csak ötet terhelő állampénz van forgalomban (267 millió) a piac az o. n. bank jegyeivel is tömve van (301 millió), azonfelül a mindenkor a kinostárhoz befolyható sóbányajegyek (51 millió), és végre egy privilegiált bank s ennek az állam iránti (80 millió) követelése, mely a privilegium megszüntetésének percében visszafizetendő, — nyomja a valuta helyreállításának lehetőségét.

Magyarszágnak állampénzügye ugyan nem jobb mint Ausztriáé, de a pénzforgalom rendezése s a valuta helyreállítása kérdésében azon roppant előnye van, hogy az ő 93 millió állampénzén kívül a rendezésnek semmi újában nem áll s nevezetesen privilegiált bankja és bankadóssága még nincsen, tehát az a valuta rendezése egy még szűz jegybank segélyét igénybe veheti.

A „Reform” teljesen lehetségesnek tartja, hogy egy birodalomban, ugyanazon vámtérületen s ugyanazon pénzrendszerrel bíró két állam között egyik érczforgalommal s a másik papírpénz dis-agióval bírjon, s ez ál-

